

Alkoholio ir tabako kontrolės priemonių įgyvendinimo savivaldybėse apžvalga (pagal Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentui savivaldybių pateiktus duomenis)

Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas, pažymi, kad Vietos savivaldos įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje numatytos savarankiškos (Konstitucijos ir įstatymų nustatytos (priskirtos)) savivaldybių funkcijos: 39 punkte - *leidimų (licencijų) išdavimas įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka* bei 40 punkte - *alkoholio ir tabako reklamos draudimo ir ribojimo laikymosi ant išorinės reklamos priemonių kontrolė*.

Alkoholio kontrolės įstatymo 16 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad „Mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais leidžiama verstis tik turint licenciją verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais. Licencijas ir jų dublikatus išduoda, papildo, rekvizitus patikslina atitinkamos savivaldybės vykdomoji institucija“, analogiškai numatyta Tabako kontrolės įstatymo 11 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad licencijas verstis mažmenine prekyba tabako gaminiais, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintomis licencijavimo taisyklėmis, išduoda, apie galimą licencijos galiojimo sustabdymą ar panaikinimą įspėja, licencijos galiojimą sustabdo, licencijos galiojimo sustabdymą ar licencijos galiojimą panaikina, savivaldybės, kurios teritorijoje juridinis asmuo ar užsienio juridinio asmens filialas versis mažmenine prekyba tabako gaminiais, vykdomoji institucija.

Alkoholio kontrolės įstatymo 18 straipsnio 9 dalyje pasakyta, kad „**Savivaldybių tarybos, atsižvelgdamos į prekybos alkoholiniais gėrimais vietą, gyventojų, bendrijų, bendruomenių ar jų atstovų, visuomeninių organizacijų ar kitų institucijų raštu pareiktą nuomonę, policijos komisariatų pasiūlymus, turi teisę riboti laiką**, kuriuo leidžiama prekiauti alkoholiniais gėrimais, neišduoti licencijos verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais“, o Tabako kontrolės įstatymo 19 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad „**Savivaldybių tarybos turi teisę uždrausti rūkyti viešose (parkuose, skveruose ir kt.) ir kitose jų valdymo kompetencijai priklausančiose vietose**“.

Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas 2014 m. atliko Lietuvos Respublikos savivaldybių apklausą apie alkoholio ir tabako kontrolės priemonių įgyvendinimą, šios apklausos tikslas - objektyviai įvertinti šiuo metu Lietuvoje susidariusią tabako ir alkoholio kontrolės situaciją ir palyginti gautus duomenis su 2013 m. atlikta analogiška apklausa, bei įvertinti per metus 5 įvykusius pokyčius analizuojamais klausimais.

Gauti duomenys padės formuoti Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento 2014-2015 m. veiklos prioritetus ir teikiant pasiūlymus bei rekomendacijas savivaldybėms dėl alkoholio ir tabako mažinimo ir ribojimo priemonių. Šia apklausa buvo siekta išsiaiškinti, ar savivaldybės aktyviau naudojami savo teisėmis alkoholio ir tabako kontrolės srityje lyginant su 2013 m. atlikta apklausa.

Apklausą sudarė dvi dalys - **tabako kontrolės ir vartojimo prevencijos priemonių ir alkoholio kontrolės ir prieinamumo priemonių įgyvendinimas**.

I. TABAKO KONTROLĖS IR VARTOJIMO PREVENCIJOS PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMAS

Pirmoje dalyje savivaldybės atsakė į klausimus, susijusius su savivaldybių iniciatyvomis:

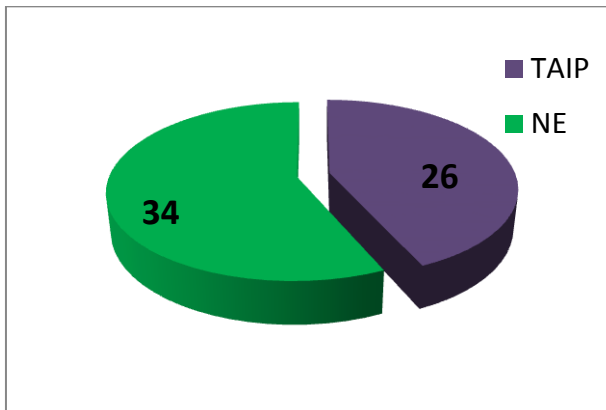
- mažinant priverstinio kvėpavimo tabako dūmais paplitimą;
- draudžiant/ribojant tabako vartojimą viešosiose vietose pateikiant įspėjamuosius ženklus naudojimu;
- įgyvendinant kitus Tabako kontrolės įstatymo ir kitus reikalavimus.

Žemiau pateikiami duomenys lyginamuoju aspektu (atskiruose paveiksluose) pagal 2013 ir 2014 m. pateiktus apklausos klausimus.

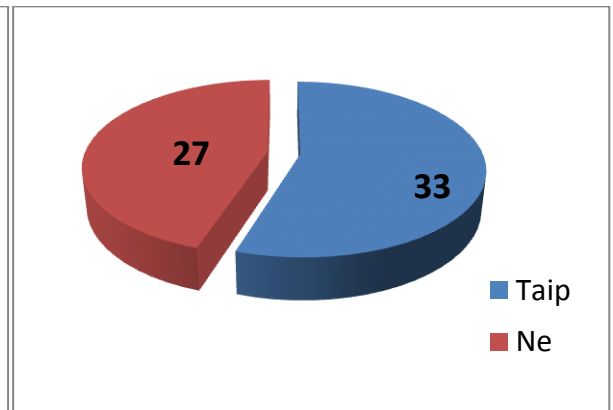
Ar Savivaldybė yra pasinaudojusi teise uždrausti rūkyti viešose (parkuose, skveruose ir kt.) ir kitose jų valdymo kompetencijai priklausančiose vietose?

1-2 pav.

2013 m.

2014 m.

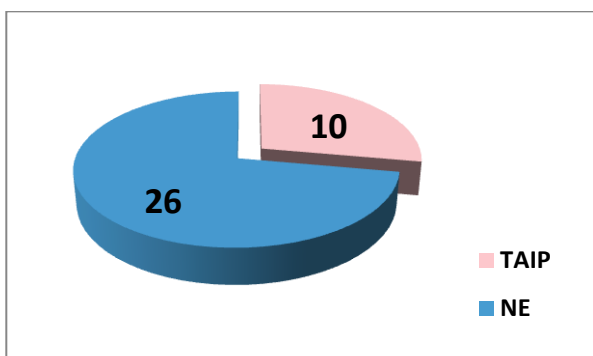

Kaip matyti 1-2 pav. situacija 2013 m. nežymiai pasikeitė ir daugiau savivaldybių (apie 20 proc.) nutarė pasinaudoti joms suteikta teise uždrausti rūkyti viešose (parkuose, skveruose ir kt.) ir kitose jų valdymo kompetencijai priklausančiose vietose.

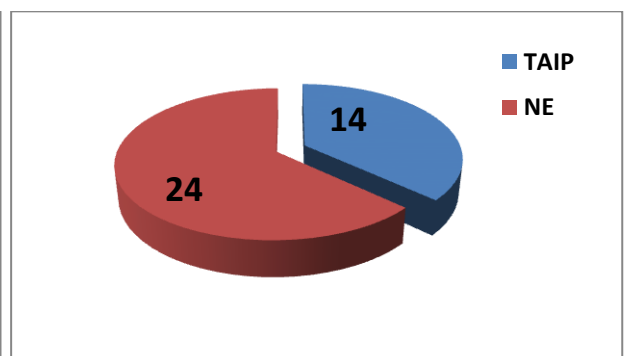
Ar Savivaldybė šiuo metu svarsto galimybę sukurti nerūkymo zonas (pvz: Tarybos sprendimas yra svarstymo, priėmimo stadijose ar pan.)?

3-4 pav.

2013 m.

2014 m.

2013 m. neženkliai, tačiau savivaldybių Tarybos buvo aktyvesnės ir atžvelgusios į visuomenės poreikius joms priklausančiose teritorijose nutarė sukurti/nustatyti nerūkymo zonas, pvz., Birštono, Ignalinos, Panevėžio, Raseinių ir Šilalės raj. savivaldybės.

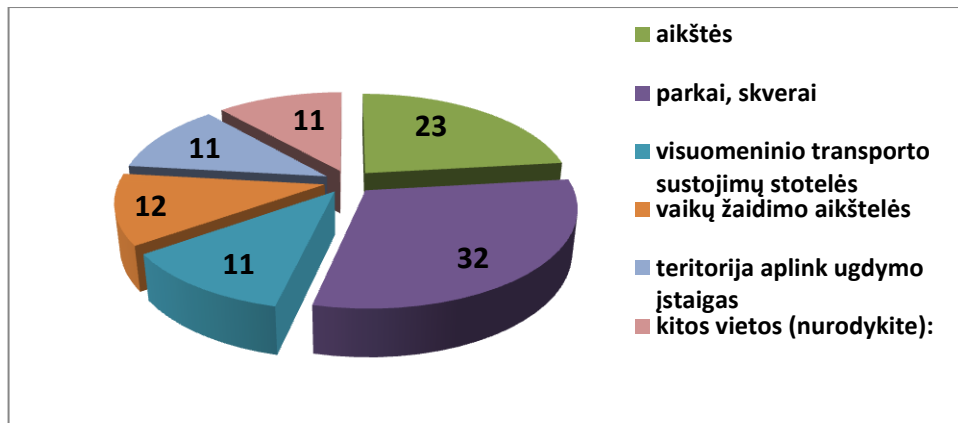
Kokios nerūkymo zonos yra nustatytos Jūsų savivaldybėje?

Iki 2013 m. mažiau nei pusė (26 iš 60) savivaldybių buvo pasinaudojusios teise uždrausti rūkyti viešose ir kitose jų valdymo kompetencijai priklausančiose vietose. Daugiausia nerūkymo zonų buvo nustačiusios: *Radviliškio raj.* savivaldybė - 32 (50 m. nuo švietimo įstaigų) ir *Trakų raj.* savivaldybė – 28.

2013 m. kai kurios savivaldybės padidino nerūkymo zonų skaičių jų savivaldybės teritorijose, pvz., *Ignalinos, Kauno m., Lazdijų raj., Prienų raj., Šiaulių m.* savivaldybės.

5 pav.

2014 m.

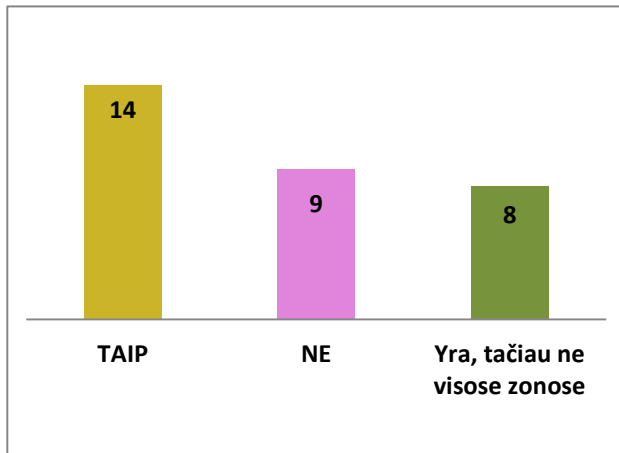
Kaip matyti iš 5 pav. savivaldybės dažniausiai draudžia rūkyti įvairiuose parkuose, skveruose, aikštėse, bet ir siekia apsaugoti vaikus nuo suaugusių asmenų demonstruojamo žalingo įpročio ir uždraudė rūkyti vaikų žaidimų aikštelėse. Tačiau kita svarbi vieta, kuri turi tiesioginę įtaką pasyvaus tabako gaminių vartojimo pasekmėms – transporto priemonių sustojimų stotelės, tačiau matome, kad nemažai savivaldybių yra aktyvios ir rūpestingos, nes uždraudė rūkyti tose stotelėse. Galima paminėti ir *Prienų raj.* savivaldybę, kuri uždraudė rūkyti ir prie gyvenamųjų namų laiptinių, kultūros centrų, autobusų stoties prieigų.

Ar Savivaldybės nustatytose nerūkymo zonose matomose vietose yra iškabinti įspėjamieji užrašai ar ženklai apie draudimą rūkyti?

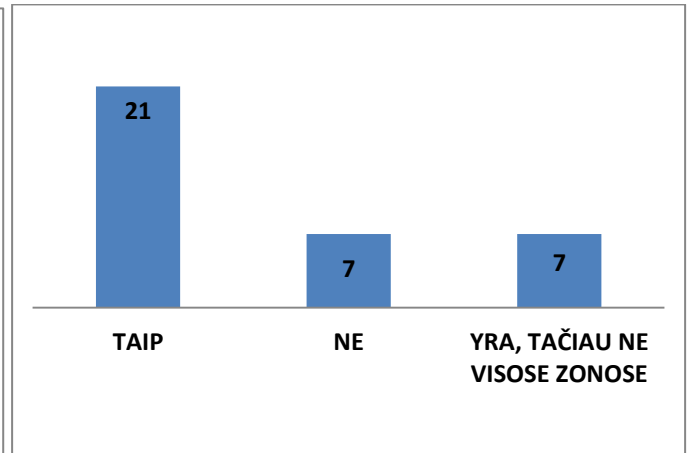
Kaip parodė ši 2014 m. atlikta savivaldybių apklausa (žr. 6-7 pav.), daugiau savivaldybių, nustačiusių nerūkymo zonas, pasirūpino ir visuomenės informavimu apie tai, kad atitinkama teritorijos dalis yra paskelbta nerūkymo zona ir įrengė įspėjamuosius užrašus ar ženklus apie draudimą rūkyti matomose vietose.

6-7 pav.

2013 m.

2014 m.

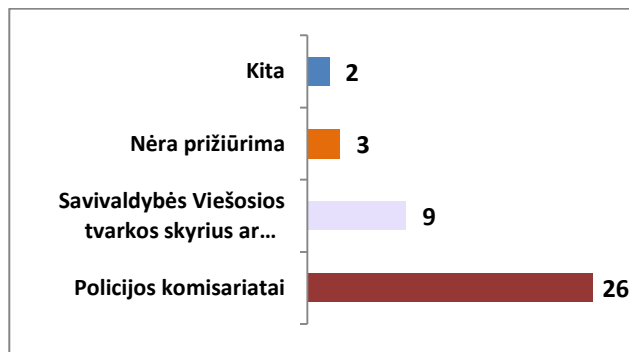

Kas Jūsų Savivaldybėje prižiūri, kad nerūkymo zonose būtų nerūkoma?

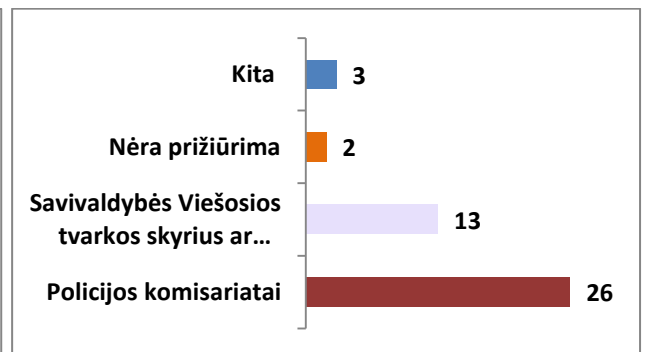
Kaip matyti iš žemiau pateikiamų apklausos rezultatų (žr. 8-9 pav.), nerūkymo zonų priežiūros kontrolė savivaldybėse, iš esmės, išliko tokia pati, kaip ir pirmos apklausos (2013 m.) gautų rezultatų atveju.

8-9 pav.

2013 m.

2014 m.

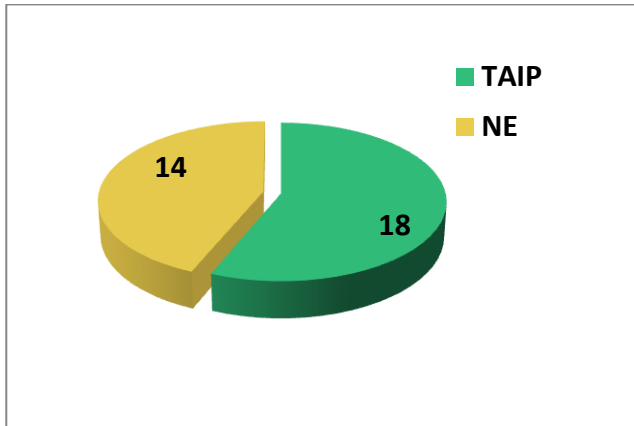

Ar Jums yra žinomi atvejai, kuomet asmuo(-enys), nepakluser(-ę) draudimui rūkyti Savivaldybės patvirtintose nerūkymo zonose, būtų įspėti policijos pareigūnų ar sumokėtų nustatytą baudą?

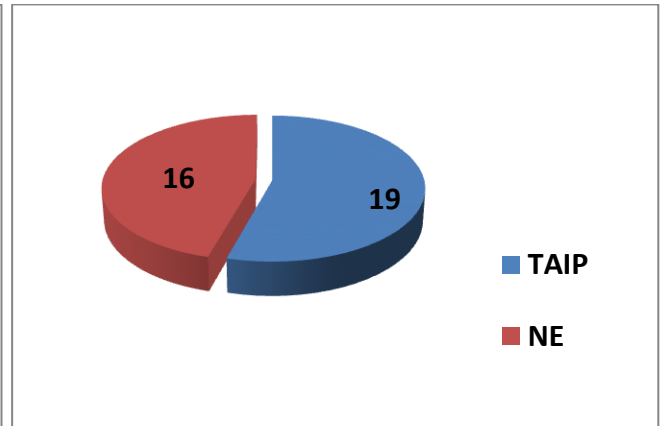
Kaip matyti iš žemiau pateikiamų apklausos rezultatų (žr. 10-11 pav.), nerūkymo zonų priežiūros kontrolė savivaldybėse, iš esmės, išliko tokia pati, kaip ir pirmos apklausos (2013 m.) gautų rezultatų atveju.

10-11 pav.

2013 m.

2014 m.

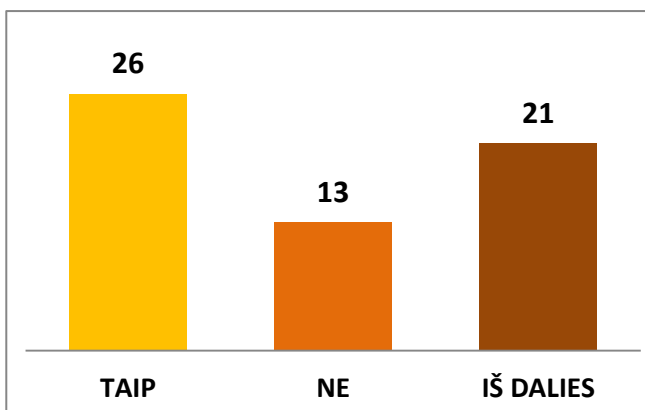

Ar Savivaldybė užtikrina, kad jos lankytojai ir darbuotojai nebūtų priversti kvėpuoti tabako dūmais užterštu oru (įrengtos specialios rūkymui skirtos patalpos (vietos) ir iškabinti jas nurodantys užrašai ar ženklai)?

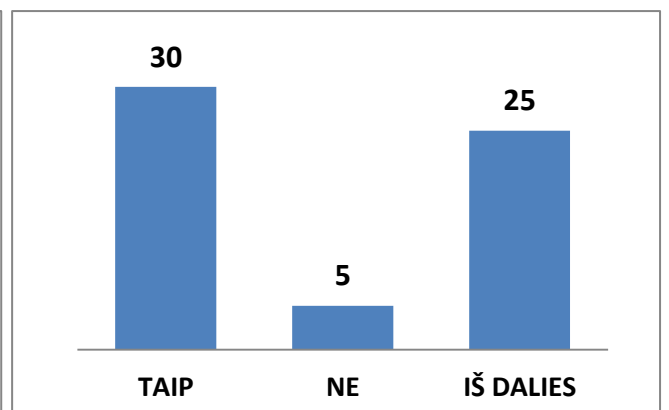
Kaip matyti iš žemiau pateikiamų apklausos rezultatų (žr. 12-13 pav.), 2013 m. Savivaldybės tapo aktyvesnės ir rūpestingesnės, siekdamos užtikrinti, kad jos lankytojai ir darbuotojai nebūtų priversti kvėpuoti tabako dūmais užterštu oru nei pirmos apklausos (2013 m.) gautų rezultatų atveju, toks savivaldybių žingsnis - sveikintinas.

12-13 pav.

2013 m.

2014 m.

II. ALKOHOLIO KONTROLĖS IR PRIEINAMUMO PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMAS

Antroje dalyje savivaldybėms buvo pateikti klausimai, susiję su alkoholio kontrolės ir alkoholinių gėrimų prieinamumo priemonių įgyvendinimu. Tai klausimai:

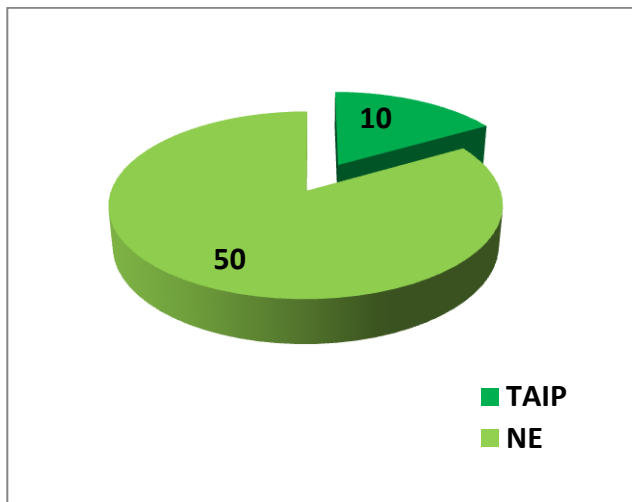
- apie alkoholinių gėrimų prekybos licencijavimą;
- alkoholinių gėrimų pardavimo laiko ribojimus;
- vietas, kuriose draudžiama prekiauti alkoholiniais gėrimais;
- alkoholinių gėrimų vartojimą masinių renginių metu;
- alkoholinių gėrimų reklamos pažeidimus.

Ar Savivaldybė yra neišdavusi ar panaikinusi licenciją verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais, atsižvelgdama į gyventojų, visuomeninių organizacijų ar kitų institucijų nuomonę?

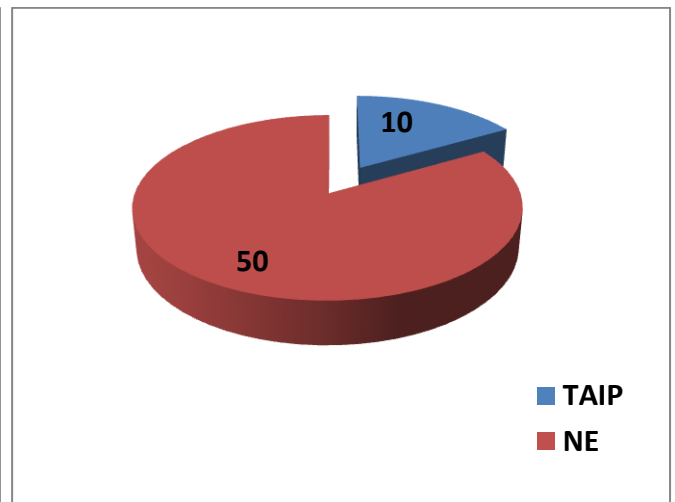
Kaip matyti iš žemiau pateikiamų apklausos rezultatų (žr. 14-15 pav.), šiuo klausimu savivaldybės išliko pasyvios, nes situacija išliko tokia pati, kaip ir pirmos apklausos (2013 m.) gautų rezultatų atveju.

14-15 pav.

2013 m.

2014 m.

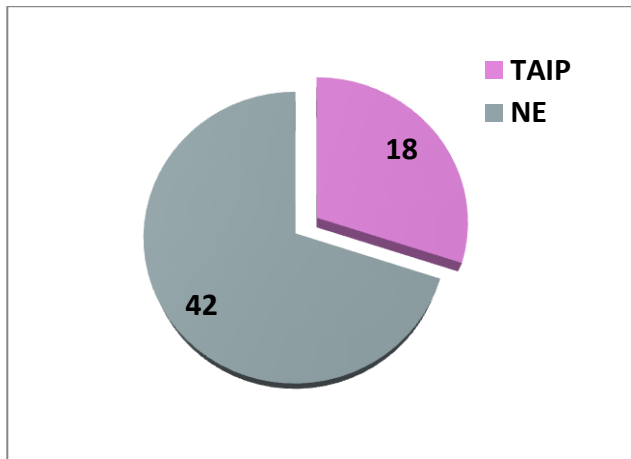
Ar Savivaldybė yra apribojusi laiką mažmeninės prekybos įmonėms, prekiaujančioms alkoholiniais gėrimais, atsižvelgdama į gyventojų, visuomeninių organizacijų ar kitų institucijų nuomonę?

Kaip matyti iš žemiau pateikiamų apklausos rezultatų (žr. 16-17 pav.), šiuo klausimu savivaldybės išliko pasyvios, nes situacija išliko tokia pati, kaip ir pirmos apklausos (2013 m.) gautų rezultatų atveju. Narkotikų, alkoholio ir tabako kontrolės departamento duomenimis kai kuriose

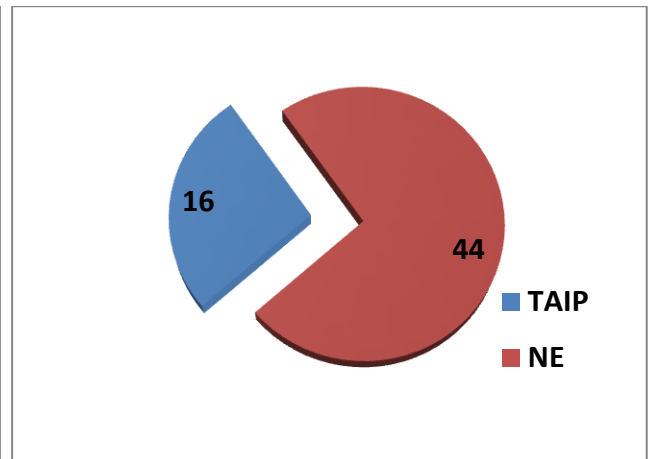
savivaldybėse situacija nėra palanki visuomenės, konkrečios bendruomenės, sveikatos ir viešosios tvarkos apsaugos atžvilgiu, nes verslo komerciniai interesai yra savivaldybių Taryboms prioritetas.

16-17 pav.

2013 m.

2014 m.

Ar Savivaldybė yra nustačiusi atstumą, kuriuo draudžiama prekiauti alkoholiniais gėrimais nuo laisvės atėmimo, statutinių tarnybų, sveikatos priežiūros ir ugdymo įstaigų, maldos namų?

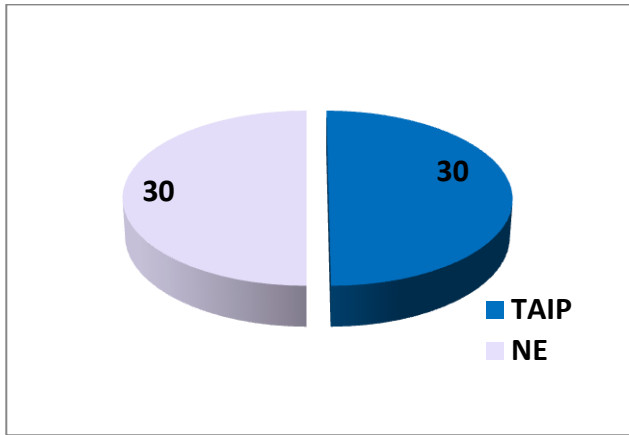
Kaip matyti iš žemiau pateikiamų apklausos rezultatų (žr. 18-19, 20-21 pav.), 2013 m. Savivaldybės tapo aktyvesnės ir rūpestingesnės, siekdamos užtikrinti, Alkoholio kontrolės įstatymo 18 straipsnio 3 dalies 1 punkte **įtvirtintą joms pareigą** nustatyti draudžiamą/leistiną atstumą prekiauti alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse nuo laisvės atėmimo, karinių ir sukarintų tarnybų, policijos ir kitų statutinių, sveikatos priežiūros, ugdymo įstaigų, suderinus atitinkamai su šių įstaigų vadovais ir religinėmis bendruomenėmis, nei pirmos apklausos (2013 m.) gautų rezultatų atveju, toks savivaldybių žingsnis - sveikintinas.

2013 m. Departamentas su kai kuriomis savivaldybėmis vykdė konsultacinę veiklą, tačiau kai kurios savivaldybės, pažeisdamos imperatyvų Alkoholio kontrolės įstatymo reikalavimą, panaikino nuostatą, draudžiančią prekiauti alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse, atitinkamu atstumu nuo maldos namų, laisvės atėmimo, karinės ir sukarintos tarnybos, policijos ir kitų statutinių, sveikatos priežiūros, ugdymo įstaigų.

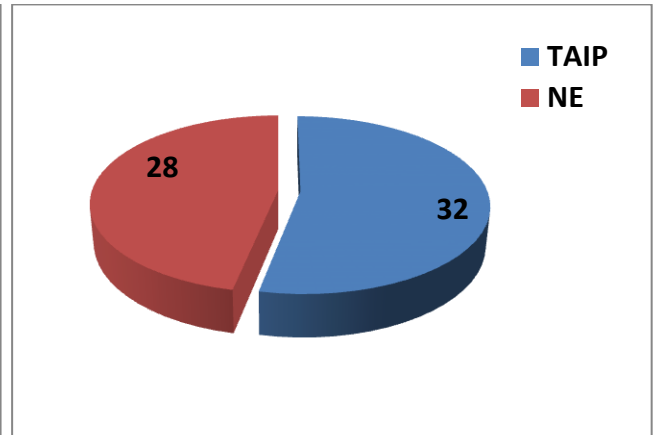
Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 4 straipsnio 6 dalyje įtvirtintas vienas iš pagrindinių principų, kuriais grindžiama vietos savivalda - *savivaldybės veiklos ir savivaldybių institucijų priimamų sprendimų teisėtumo principas*. Šis principas reiškia, kad savivaldybės veiklos klausimais priimti sprendimai turi atitikti įstatymų ir kitų teisės aktų reikalavimus, t. y. turi būti užtikrinamas savivaldybės veiklos ir savivaldybių institucijų priimamų sprendimų teisėtumas. Departamento nuomone, tos savivaldybės, kurios arba panaikino sprendimus dėl atstumų, kuriuos pažeidžiant draudžiama prekiauti alkoholiniais gėrimais, arba tos savivaldybės, kurios dar iki šiol tokių atstumų nepasitvirtino, turėtų 2014 metais nustatyti šio Alkoholio kontrolės įstatymo reikalavimo įgyvendinimo mechanizmus.

18-19 pav.

2013 m.

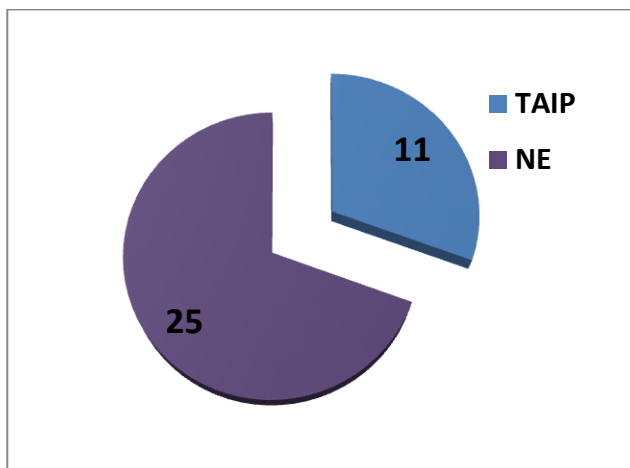
2014 m.

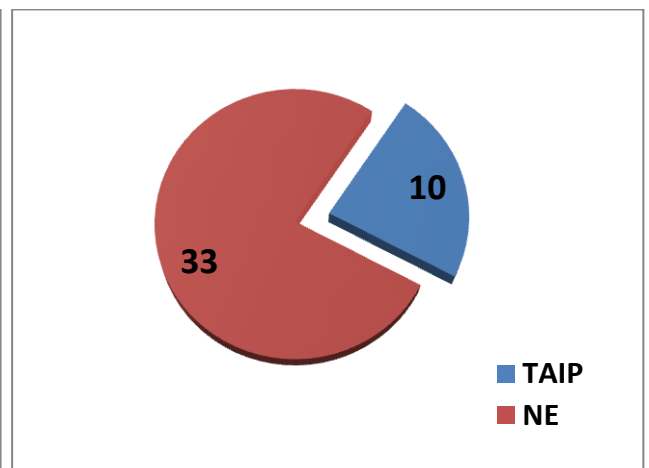
Ar Savivaldybė šiuo metu svarsto galimybę nustatyti atstumą nuo ugdymo, sveikatos priežiūros ir kitų įstaigų, nurodytų Alkoholio kontrolės įstatyme (pvz.: Tarybos sprendimas yra svarstymo, priėmimo stadijoje ar pan.)?

20-21 pav.

2013 m.

2014 m.

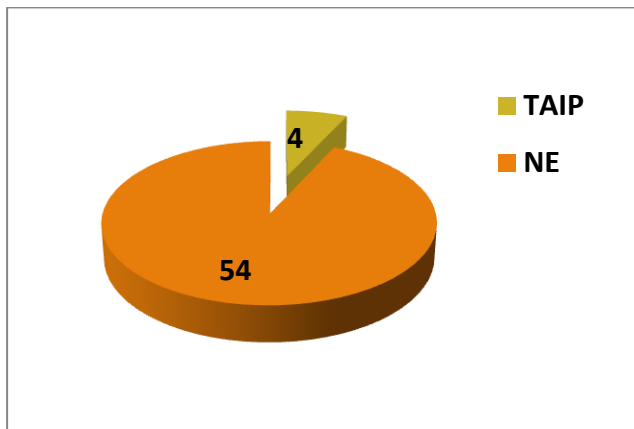

Ar Savivaldybių tarybos yra apribojusios ar uždraudusios prekybą alkoholiniais gėrimais oficialių švenčių ir masinių renginių dienomis / metu?

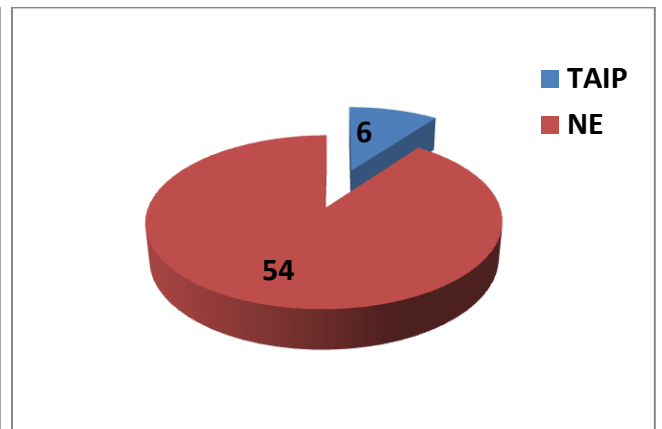
Kaip matyti iš žemiau pateikiamų apklausos rezultatų (žr. 22-23 pav.), šiuo klausimu savivaldybės išliko pasyvios, nes situacija iš esmės, išliko tokia pati, kaip ir pirmos apklausos (2013 m.) gautų rezultatų atveju.

22-23 pav.

2013 m.

2014 m.

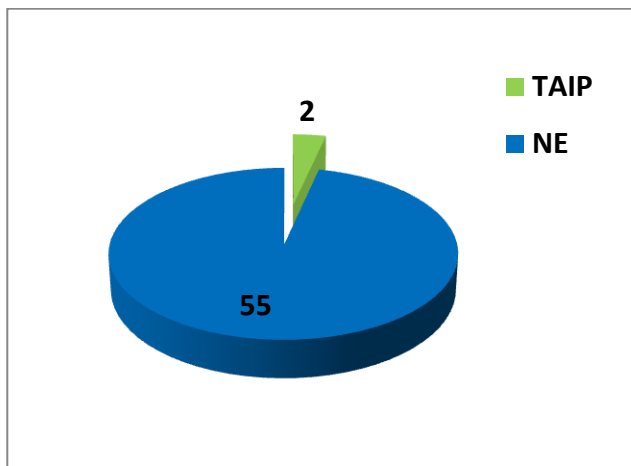

Ar Savivaldybė yra nustačiusi išorinės alkoholio reklamos pažeidimų?

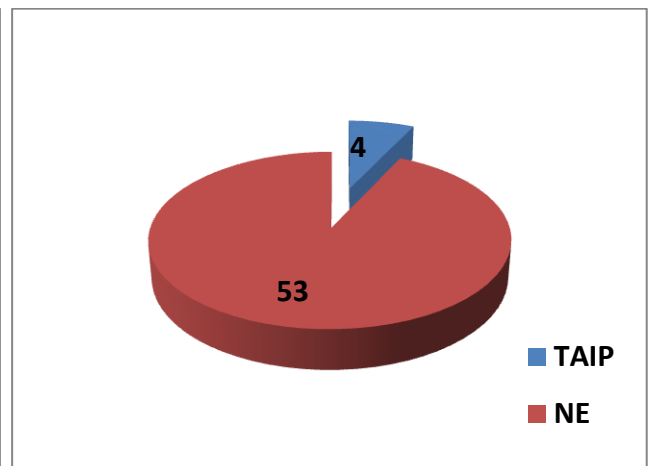
Kaip matyti iš žemiau pateikiamų apklausos rezultatų (žr. 24-25 pav.), Savivaldybių alkoholinių gėrimų išorinės reklamos kontrolė, iš esmės, išliko tokia pati, kaip ir pirmos apklausos (2013 m.) gautų rezultatų atveju.

24-25 pav.

2013 m.

2014 m.

Visuotinai žinoma, kad alkoholio reklamos paskirtis – populiarinti atitinkamus alkoholinius gėrimus, formuoti palankų jų įvaizdį ir tiesiogiai ar netiesiogiai skatinti juos vartoti. Norime atkreipti savivaldybių dėmesį, kad Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 7 punkte nustatyta, kad neigiamą poveikį nepilnamečiams darančiai informacijai priskiriama viešoji informacija, kuria palankiai vertinama priklausomybė nuo <...> alkoholio, taip pat nuo kitų medžiagų, kurios vartojamos arba gali būti vartojamos svaiginimosi tikslais, ir kuria skatinamas jų vartojimas, <...> įsigijimas.

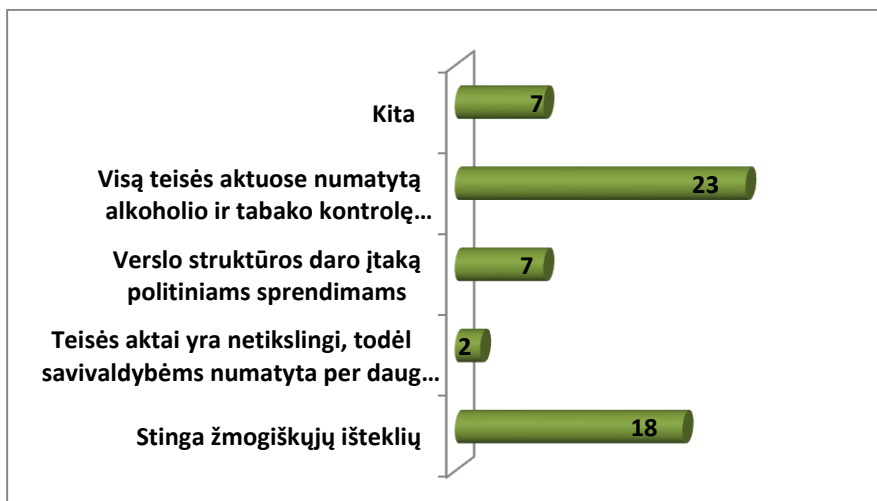
Alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 14 dalyje nustatyta, kad baudas už šio įstatymo 29 straipsnyje (Alkoholio reklamos ribojimas) nustatytų reikalavimų pažeidimus skiria savivaldybių institucijos (už išorinės reklamos draudimo pažeidimus). Kaip taisyklė, Lietuvos savivaldybės, vadovaudamosios Išorinės reklamos įrengimo, patvirtintomis Ūkio ministro 2013 m. liepos 30 d. įsakymu Nr. 4-670, turi pasitvirtinusios Išorinės reklamos įrengimo taisykles. Siūlome, Lietuvos savivaldybėms, šiose taisyklėse numatyti, kad reklamos projektai derinami priklausomai nuo išorinės reklamos paskirties pagal kompetenciją su mūsų įstaiga. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento nuomone, tokiais atvejais būtų įmanoma, efektyviai užtikrinti valstybės alkoholio kontrolės politikos principus, numatytus Alkoholio kontrolės įstatymo 3 straipsnyje, tokius kaip riboti alkoholinių gėrimų pardavimo ir vartojimo skatinimą ir drausti priemones, skatinančias jaunimą pirkti ir vartoti alkoholinius gėrimus. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento valstybės tarnautojų daugiametė patirtis ir kompetencija alkoholio ir tabako reklamos srityse įgalintų operatyviai įvertinti reklamos projektus ir atitinkami reaguoti, jeigu pateikiami reklamos projektai galimai pažeistų Alkoholio kontrolės įstatymo reikalavimus. Tuo pačiu, Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas 2014 m. kovo mėn. kreipėsi į Lietuvos savivaldybes su prašymu-rekomendacija, kad savivaldybių administracijų, atsakingi skyriai ar valstybės tarnautojai ir darbuotojai, pagal kompetenciją, vykdydami alkoholio išorinės reklamos leidimų išdavimo ir kontrolės veiksmus pagal Išorinės reklamos įrengimo taisykles, ir nustatę, kad pareiškėjų (subjektų) pateiktose paraiškose gauti leidimą nurodytos alkoholio išorinės reklamos pateikimo vietos yra netoli ugdymo, sveikatos priežiūros įstaigų, **pasiūlytų pareiškėjui šiose vietose netalpinti alkoholinių gėrimų reklamos.**

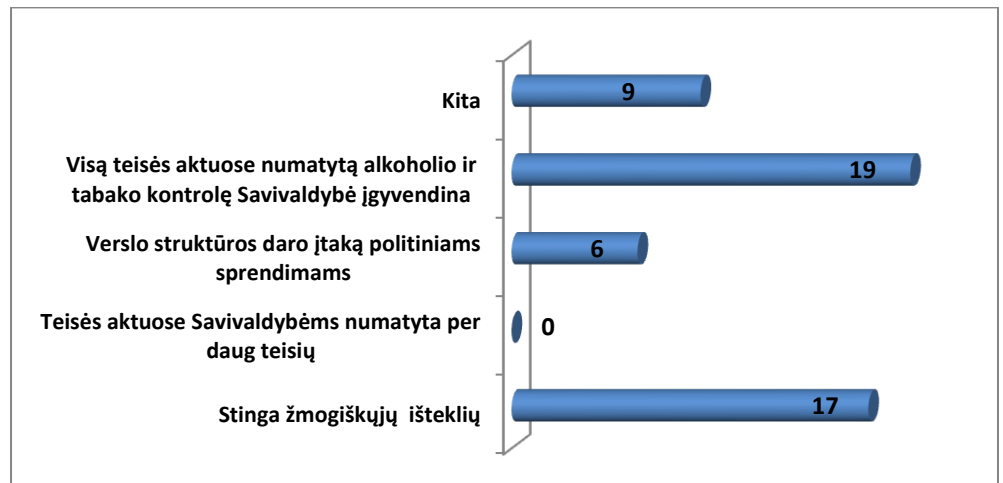
III. PRIEŽASTYS, DĖL KURIŲ SAVIVALDYBĖS NEĮGYVENDINA VISŲ TEISIŲ ALKOHOLIO IR TABAKO KONTROLĖS SRITYJE

Iš kitų apklausos klausimų rezultatų matyti, kad ne visos savivaldybės pasinaudoja savo teisėmis. Svarbios priežastys, kodėl savivaldybės nesinaudoja joms suteiktomis teisėmis lyginant atliktas apklausas 2013 m. ir 2014 m. matyti, kad situacija išliko tapati (žr. 26-27 pav.), žymių pokyčių nėra.

26 pav.

2013 m.

Didelė dalis savivaldybių mano, kad visą teisės aktuose numatytą alkoholio ir tabako kontrolę įgyvendina, tačiau kitos savivaldybės įvardijo tam tikras išskirtines problemas:

- stinga žmogiškųjų išteklių;
- trūksta rekomendacijų savivaldybėms, kad tarybai priėmus sprendimą nekiltų teisinių konfliktų;
- kyla Alkoholio kontrolės įstatymo įgyvendinimo praktinių problemų, ypač nustatant atstumus, apribojančius alkoholinių gėrimų prekybos vietas nustatymą ar/ir pasirinkimą.

IV. IŠVADOS

- Iš esmės tiek 2013 m., tiek 2014 m. atlikta apklausa parodė, kad Lietuvos savivaldybės nepakankamai naudojami joms suteiktomis teisėmis alkoholio ir tabako kontrolės srityje, tačiau 2014 m. matyti teigiamų pokyčių dėl atitinkamų savivaldybių aktyvumo realizuojant joms patikėtas teises užtikrinant jų bendruomenių sveikatą ir viešąją tvarką (pvz., dėl nerūkymo zonų nustatymo);
- Nepakankama ir nepagrįsta kai kurių savivaldybių administracijų ir tarybų motyvacija/pozicija vykdyti alkoholio ir tabako kontrolę;
- Savivaldybėse stinga žmogiškųjų išteklių, trūksta rekomendacijų savivaldybėms, kad savivaldybių taryboms priėmus sprendimą nekiltų teisinių konfliktų.